

Ervaringen met ZOMERTORTELS

(*Streptopelia turtur*)

tekst en foto's: Charles van de Kerkhof

Deel 5 in een serie over de zomertortel

Introductie

Streptopelia turtur, ofwel de zomertortel in het Nederlands. De Engelse naam, 'European Turtle-dove' is wat mij betreft discutabel aangezien *Streptopelia t. turtur* het merendeel van het jaar in het Afrikaanse continent aanwezig is, de ondersoort *S. t. arenicola* ook in Azië te vinden is, en de overige twee ondersoorten *S.t. hoggara* en *S.t. rufescens* het Afrikaanse continent nooit verlaten. Is deze soort dus Afrikaans of Europees? Wat dat betreft is 'zomertortel' een duidelijke naam voor deze tortelduif die alleen in de zomer in onze contreien te vinden is.

Ik herinner me nog de eerste keer dat ik zomertortels zag, in de volière van mijn opa, 15 jaar geleden. Hij was er trots op twee koppels zomertortels te hebben, een tortelduifje, zoals hij zei, dat hij van zijn jeugd kende, maar dat hij vrijwel nooit meer zag in het wild. Kort daarna schafte ik zelf mijn eerste koppel zomertortels aan, en sindsdien is deze soort altijd in onze collectie gebleven.

Huisvesting

Vanzelfsprekend zou het ons doel moeten zijn om vogels op een manier te houden waarbij ze het hele jaar rond in goede conditie zijn. Vers drinkwater en voldoende voor de soort specifieke voeding zijn daarbij de basis. Ik voer onze zomertortels jaar rond met tortelduivengraan, fazantenonderhoudskorrel, maagkiesel en grit. Groenvoer wordt voor de andere volièrebewoners regelmatig aangeboden in de vorm van onkruid uit de tuin en daar eten de tortelduiven ook af en toe van mee. In de volières met andere vogelsoorten staat ook universeelvoer ter beschikking.

toe een stofbad zien nemen in de zomerdagen. Zonnebaden, op de grond liggen met één vleugel helemaal de hemel in gestoken, is standaard gedrag zodra de zon direct op de volière schijnt. Als het regent nemen de tortels een 'douche' waarbij de vleugel op dezelfde manier als bij het zonnebaden omhooggestoken wordt. Maar dit vindt altijd zittend op een stok plaats en nooit op de grond.

Genoeg ruimte en voldoende attributen in de volière zoals beplanting en zitstokken zijn een must. Het grote voordeel van deze tortelduifjes is dat ze elke laag in de volière benutten. In mijn ervaring is het belangrijk dat minimaal één kant van de volière dicht is, en dat ze beschutting kunnen vinden onder een 'afdak', of dit nu het bladerdak van een boom is of een echt dak of een stuk volière afgedekt met een schaduwnet, de duifjes voelen zich zo een stuk veiliger als ze weten dat ze ergens 'onder' kunnen schuilen. Al onze volières met zomertortels beschikken over een dakgedeelte, voldoende beplanting, en een deel van de volière dat afgedekt is met schaduwnet.

Veel liefhebbers heb ik horen zeggen dat de duiven hun hoofd kapot vliegen als het dak van gaas is, of als de volières te lang zijn, maar dat komt bij mij voornamelijk voor als er een sperwer of havik lang bovenop of naast de volière achter de duiven aanjaagt. Juist dan maken de tortels gebruik van de mogelijkheid om of in het binnenhok of onder het schaduwnet weg te duiken.

In 2016 hield ik een aantal zomertortels in een volière vol met bessenstruiken. Onze aanname was dat de duiven de bessen met rust lieten, maar zowel de rode als blauwe bessen werden gretig door de duiven verorberd.

Wat mij tijdens het broedseizoen van 2018 opviel was dat ze ook voor proteïnerijk voer kiezen. De zanglijsters waar ze bij gehuisvest zijn, kregen in een schaal water pinkies, buffalowormpjes en wasmotlarven om hun jongen te voeren. De zomertortels waren hier, zowel de volwassen vogels als de uitgevlogen jongen, als de kippen bij om hun 'graantje' mee te pikken.

Schoon drinkwater is vanzelfsprekend, maar ik zorg ervoor dat er waterschalen, die op hoogte geplaatst zijn, in de volière aanwezig zijn waar de duiven zich in kunnen wassen. Zeker in de warme zomerdagen wordt hier gretig gebruik van gemaakt. Soms wassen ze zich volledig in deze waterschalen, maar meestal laten ze zich erin zakken om alleen hun buik nat te maken. Naast deze waterbaden heb ik de duiven af en

Om op de roofvogels door te gaan: er moet voor gezorgd worden dat de zomertortels geen last hebben van predatie. Ze moeten zo gehuisvest worden dat ongedierte niet in de volière kan komen en dat ze op een veilige plek kunnen zitten, uit het zicht van roofdieren buiten de volière. Dit alles zorgt vanzelfsprekend voor minder stress en gezondere vogels. Ondanks bovenstaande voorzorgsmaatregelen en verzorging heb ik toch enkele vogels verloren. Volières met netten blijven naar mijn mening ondingen wat betreft ongedierte zoals ratten die nesten verstoren, volwassen duiven opjagen of zulke grote gaten in het net bijten dat vogels kunnen ontsnappen. Vandaar dat al onze volières intussen volledig uit gaas bestaan.

De trekperiode van roofvogels is de grootste oorzaak van het verlies van tortels in onze collectie. Ik zorg er dan ook voor dat de bovenzijde van de volières tijdens de winterperiode zo veel mogelijk afgedekt is met schaduwnet zodat de vogels niet van bovenaf 'belaagd' kunnen worden door trekkende sperwers en residerende haviken. Door de volières deels af te dekken met schaduwnet vliegen ze minder panisch op als er roofvogels op of naast de volière zitten.

Een interessante kanttekening is dat we verschillende nestkasten voor steenuilen in de tuin hebben hangen waar kauwen graag gebruik van maken. Zodra de kauwtjes zich weer in onze tuin vestigen voor het broedseizoen, zorgen zij dat er geen enkele sperwer, havik of buizerd meer in onze tuin durft te komen. Als ware spitfires vallen de kauwen in formatie de roofvogel aan die toch in de buurt van de tuin komt. De zomertortels zijn niet bang voor de steenuilen, vaak zitten de uiltjes bovenop de volière en blijven de tortels rustig zitten.

Zomertortels in het wild (in situ) trekken in het najaar naar Afrika toe om daar te overwinteren. De vogels in onze collectie (ex situ) hebben die mogelijkheid niet. Nu is mijn ervaring dat de zomertortel een geharde soort is zolang hij beschikt over drinkwater

en voldoende en het juiste voedsel. Bescherming tegen de elementen is het minste wat aangeboden dient te worden in de winterperiode. Het merendeel van onze zomertortels beschikt over een binnenhok in de winter, waar ze het hele jaar door in overnachten en waar in de winterperiode een donkerstralende warmtelamp brandt voor extra verwarming voor de pauwfazanten. Hier maken de zomertortels ook dankbaar gebruik van. Een ander deel van de zomertortels beschikt alleen over een afgedekte volière waar twee kanten dicht zijn gemaakt zodat ze redelijk beschermd zitten. In de winterperiode heb ik nog nooit vogels verloren door het koude of natte weer.

Broedseizoen

De zomertortels in onze collectie bied ik maar één nestmogelijkheid aan. Die hangt veilig op een plek waar de vogels geen last hebben van wisselend weer en waar ze het minst verstoord worden. Tot op heden wordt hier goed gebruik van gemaakt. De duiven maken geen nesten in de voerbak aangezien deze een heel stuk lager en vrij open staat. Ik zorg dat de nestmogelijkheid zo hoog hangt dat nestcontrole makkelijk uit te voeren is met de minste verstoring.

Het nestbakje bied ik pas in maart of april aan en vul ik met een laag beukensnippers. Als nestmateriaal worden op lengte geknipte berkentakjes aangeboden. De tortels bouwen zelf een nest van berkentakjes bovenop de beukensnippers. De doffer brengt de takjes naar de duivin op het nest. De duivin organiseert de takjes in het nest. Sommige nesten bestaan uit enkele takjes op elkaar en andere nesten zijn echte bouwwerken.

Het verschilt per koppel zomertortels of ze direct met een vervolglegsel beginnen. Sommige koppels leggen twee dagen na het uitvliegen van de jongen een nieuw legsel, bij andere koppels zit er een aantal dagen tot een week tussen het uitvliegen en een vervolglegsel. Bij een vervolglegsel brengt de doffer de duivin nieuw materiaal

aan voor in het nest. Bij ons in de collectie brengen de doffers takjes naar het nest zowel vóór als tijdens het vervolglegsel.

Van de vier broedseizoenen 2016 tot en met 2019 heb ik bijgehouden wanneer de tortelduiven met nestbouw en het leggen van de eieren begonnen. Het vroegste eerste ei is op 9 maart gelegd en het eerste ei van het laatste legsel op 1 augustus. Van 23 vers gelegde eitjes van onze zomertortels was het gemiddeld gewicht 8 gram. Van 40 eitjes van onze zomertortels waren de maten gemiddeld 30 bij 23 mm. In de laatste vier jaar dat ik de eitjes opmeet en weeg heb ik één uitzondering gehad waarbij het ei 35,7 mm lang en 25,7 mm breed was. Volgens de literatuur worden de eitjes tussen 36 en 48 uur na elkaar gelegd.

In de literatuur wordt ook aangegeven dat jonge zomertortels na 20 dagen het nest verlaten. Uit eigen observaties van onze zomertortels blijkt dat onze jonge zomertortels gemiddeld op dag 15 en 16 uitvliegen. Daarbij ben ik in 2019 specifiek gaan kijken naar het gewicht van jonge zomertortels. Eén jong heb ik net na het uitkomen kunnen wegen, en deze woog 7 gram. Vanaf hun vijfde levensdag kunnen de jongen geringd worden. Rond de vijfde levensdag wogen 15 van onze jongen gemiddeld 43 gram. Rond dag 15 of 16 vliegen de jonge vogels uit. Op dat moment wogen 14 van onze jongen gemiddeld 93 gram.

In de literatuur wordt vermeld dat jonge zomertortels rond de vijfde levensdag geringd kunnen worden met een 6 mm-ring. Uit eigen waarneming is dit mogelijk tussen de vijfde en achtste levensdag. Dit komt voornamelijk omdat het eerste jong vanaf dag 5 geringd kan worden en het tweede jong gemiddeld twee dagen jonger is en af en toe ook minder ontwikkeld is dan het eerste jong.

In de literatuur wordt vermeld dat zodra de jonge zomertortels uitvliegen het 2 tot 3 dagen duurt voor ze kunnen vliegen. Als onze zomertorteljongen op dag 15 of 16 het nest verlaten vliegen ze direct door de hele volière. Zodra de jongen het nest verlaten hebben, worden ze nog minimaal een week gevoerd met kropmelk. Daarnaast eten de jonge vogels al vrij snel hetzelfde voer als de volwassen vogels.

De nektekening van de jonge vogels begint na 8 weken door te komen en er is een enorm verschil tussen de exemplaren wanneer de tekening duidelijk aanwezig is. De oogkleur van jonge tortels is tot een leeftijd van drie weken bruin. Na drie weken krijgen de jongen een licht bruin of grijsbruin oog. Net als bij de nektekening verschilt het per individu wanneer de oogkleur verandert in geeloranje. In 2019 heb ik een jonge doffer, uit het eerste nest uit april, zien en horen baltsen tegen zijn medebewoners in het begin van augustus, op een leeftijd van vijftien weken oud.

Jonge vogels kunnen tot het voorjaar bij de oudervogels en broers en zussen gehuisvest worden. Zodra het nieuwe broedseizoen aanbreekt en de doffers hun territorium gaan afbakenen jaagt vader doffer achter de juveniele duiven aan. Vooral de zwart-witte nektekening leidt tot het agressief najagen van de soortgenoten.

Als er meerdere doffers in één volière gehuisvest zijn, resulteert dat vaak in het kaalplukken van elkaars nek. Op deze manier raken de minder dominante vogels hun zwart-witte nektekening kwijt en worden de dominante vogels rustiger in het achterna jagen van hun soortgenoten.

Als er twee doffers bij elkaar gehouden worden, kan het voorkomen dat de dominante doffer zo erg de ondergeschikte doffer achterna jaagt dat hij hem van het leven berooft. Uit eigen ervaring is dit met meer dan twee doffers bij elkaar in een ruime volière niet het geval. Dan plukken ze nog steeds elkaars nekveren uit, maar van verdere agressie is er geen sprake. Als deze doffers met een kale nek apart gezet worden zijn de nekveren binnen een maand teruggegroeid.

Het is beschreven dat in beschermd milieu vogels aanzienlijk ouder worden dan hun wilde soortgenoten. Voor zomertortels in de avicultuur zijn er een aantal leeftijden bekend. Dhr. Schofield uit Engeland gaf in 1986 aan dat hij een zomertortelduivin van 13 jaar oud had. Een andere Engelse liefhebber, dhr. Macklin, beschreef in 1936 dat één van zijn zomertortels 29 jaar oud was en nog steeds in goede gezondheid verkeerde. Onze oudste zomertortels zijn op dit moment 8 jaar jong, wij kunnen gelukkig nog lang van hun gezelschap genieten!

Persoonlijk vind ik zomertortels een prachtige aanvulling in de volière. Zolang ze als koppel gehuisvest worden zijn ze zeer vredelievend naar elkaar en andere volièrebewoners. Het zijn mooie tortelduifjes om te zien en hun gedrag maakt ze erg interessant om te observeren. Wat mij betreft is het toefje op de taart de prachtige baltsroep van de doffer in de broedperiode!

Dankwoord

Bij deze wil ik mijn ouders bedanken voor het overbrengen van deze prachtige hobby, de mogelijkheid om deze soort te houden en vooral voor alle uren die in de verzorging zijn gaan zitten toen ik (meermaals) besloot naar het buitenland te gaan en daarbij mijn ouders opzadelde met de verzorging van de vogels.

Bibliografie

- Gibbs, D., (2001) *Pigeons and Doves: A Guide to the Pigeons and Doves of the World*
- Schofield, P., (1986) *Stray notes on the European turtle dove*. Avicultural Society
- Urban, E., (1986) *Birds of Africa. Volume II*

